

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 23 czerwca 2017 r.

Adam Bodnar

II.502.1.2017.MM

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

W moim zainteresowaniu pozostaje problematyka przestępstwa uchylenia się od wykonania obowiązku alimentacyjnego (art. 209 Kodeksu karnego), zwłaszcza w kontekście jego niedawnej nowelizacji.

W dniu 2 czerwca 2017 r. na blogu Sub iudice umieszczony został wpis zatytułowany: „Dekryminalimentacja”¹. Wskazano w nim, że posłowie, którzy chcieli ograniczyć bezkarność ludzi niepłacących alimentów, uchwalili przepis o zupełnie przeciwnym skutku. Do niedawna karze – włącznie z pozbawieniem wolności – podlegał ten, kto uchylał się od wykonania (z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego) obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to narażał ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Po nowelizacji, tj. od 31 maja 2017 r., art. 209 k.k. stanowi, że karze podlega ten, kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem lub innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych, albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej trzy miesiące.

¹ <http://sub-iudice.blogspot.com/search?updated-max=2017-06-14T14:41:00%2B02:00&max-results=1>

Nowelizacja zmierzała do doprecyzowania liczby „zaniechań”, po których czyn staje się przestępstwem, oraz usunięcia wymogu narażenia osoby uprawnionej na niemożliwość zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. W tym zakresie nowy przepis jest szerszy od poprzednio obowiązującego i obejmuje większą liczbę spraw, tym samym rozszerzając zakres kryminalizacji. Przy okazji – świadomie – usunięto z przepisu „ustawę” jako źródło obowiązku alimentacyjnego. Projektodawca wskazywał, że jest to norma pusta, ponieważ w praktyce wysokość alimentów nigdy nie jest ustalana wyłącznie w oparciu o ustawę.

Dekryminalizacja objęła więc sytuacje, w których postępowanie karne toczyło się mimo braku orzeczenia sądu określającego obowiązek i wysokość alimentów bądź potwierdzonej umowy.

Konsekwencje nowelizacji art. 209 k.k. przekładają się na sytuację prawną osób odbywających aktualnie karę pozbawienia wolności. Zgodnie z art. 4 § 4 k.k., jeżeli według nowej ustawy czyn objęty wyrokiem nie jest już zabroniony pod groźbą kary, skazanie ulega zatarciu z mocy prawa. Dochodzi więc do zatarcia skazania z mocy prawa i osoby niepłacące alimentów w opisanych wyżej okolicznościach przestają być uważane za osoby karane w świetle prawa.

Ministerstwo Sprawiedliwości potwierdziło dla Dziennika Gazety Prawnej², że mogą wystąpić pojedyncze przypadki, gdy skazany zostanie zwolniony z zakładu karnego, ale realne konsekwencje w ocenie urzędników będą nieznaczne, ponieważ, albo zaczną płacić alimenty na dziecko i wówczas osiągnięty zostanie lepszy efekt niż izolowanie sprawcy od społeczeństwa, albo nadal nie będzie wywiązywał się z tej powinności. W tym zaś przypadku można przyjąć, że w ciągu kilku miesięcy zostanie ponownie osadzony. Tymczasem, jak wynika z powołanej publikacji w Dzienniku Gazecie Prawnej, przypadków, w których odpowiedzialność karna za niealimentację była egzekwowana wyłącznie na podstawie obowiązku wynikającego z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, mogło być w ostatnich latach nawet kilkaset.

Dotychczas nie jest znana skala dekryminalizacji (wymienia się nieoficjalnie kilka-kilkaset przypadków).

² http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1048528,alimenty-ziobro-pieniadze-wiezienie.html?google_editors_picks=true

Mając na względzie powyższe, proszę uprzejmie Pana Ministra o poinformowanie mnie ile osób zostało skazanych za czyn z art. 209 k.k. w poprzednio obowiązującym brzmieniu w sytuacji, gdy jedynym źródłem sankcji za uchylenie się przez nich od wykonania obowiązku alimentacyjnego była ustawa.

Będę także zobowiązany za udostępnienie danych, dotyczących ilości osób wobec których nastąpi zatarcie skazania na mocy art. 4 § 4 k.k., ze względu na nową zawartość normatywną art. 209 k.k., a w konsekwencji ilości osadzonych zwolnionych z zakładów karnych na tej podstawie.

Dane te pozwolą określić konsekwencje nowelizacji przepisu art. 209 Kodeksu karnego w zakresie omawianej dekryminalizacji, co w mojej ocenie ma niebagatelne znaczenie dla ochrony praw pokrzywdzonych tym przestępstwem oraz dla sytuacji prawnej osób skazanych.

[Adam Bodnar]